

אליסה פרוכט

מזכירת הקרן לשמירה על שטחים פתוחים, רשות מקרקעי ישראל

אלון זס"ק

סמנכ"ל משאבי טבע, המשרד להגנת הסביבה

תמר רביב

ראש אגף מגוון ביולוגי ושטחים פתוחים, המשרד להגנת הסביבה

הקרן לשמירה על שטחים פתוחים הקצתה 39 מיליון ש"ח לשיקום פארק אריאל שרון ולפיתוחו | צילום: עמיר חיל

ציטוט מומלץ

פרוכט א, זס"ק א ורביב ת. 2018. הקרן לשמירה על השטחים הפתוחים – מחזון לביצוע. *אקולוגיה וסביבה* 9(3): 5-6.

הקרן לשמירה על השטחים הפתוחים – מחזון לביצוע

12 באוקטובר, 2018

[גיליון סתיו 2018 / כרך 9\(3\)](#)

[בקרה](#)

איך אפשר לשלב בין תנופת הפיתוח בארץ, המתעצמת בשנים האחרונות, לבין השמירה על השטחים הפתוחים? הקרן לשמירה על שטחים פתוחים, שהוקמה במסגרת רשות מקרקעי ישראל (רמ"י), יצרה מנגנון ייחודי המאפשר לשמור על השטחים הפתוחים בד בבד עם בניית הארץ ופיתוחה, לטובת אזרחי המדינה ולמען הדורות הבאים. כיום, לאחר חמש שנות פעילות בלבד, הקרן מתגלה כאחד הכלים הכלכליים היעילים ביותר שיש למדינת ישראל לשמירה על השטחים הפתוחים בשטחה. עד כה השקיעה רמ"י באמצעות הקרן מעל לחצי מיליארד ש"ח בכ-300 מיזמים שונים בכל רחבי הארץ, תוך יצירת הזדמנויות לשיתופי פעולה בין המוסדות הממלכתיים, הרשויות המקומיות וגופי הביצוע השונים.

מדינת ישראל נמצאת בשנים האחרונות בתנופת פיתוח חסרת תקדים בשל הצורך לספק את התשתיות הנדרשות לאוכלוסייה הולכת וגדלה ולהרחיב את היצע יחידות הדיור. בו-בזמן, ברור לממשלה שיש לפעול ביתר שאת לשמירה על השטחים הפתוחים.

הקרן לשמירה על שטחים פתוחים החלה את פעילותה ב-2013 בעקבות התיקון לחוק רשות מקרקעי ישראל שעסק ברפורמה במקרקעי ישראל. מטרת הקרן הן סיוע במימון השמירה והפיתוח הסביבתי של השטחים הפתוחים, לרבות שטחים פתוחים בעלי חשיבות לשמירת המגוון הביולוגי והמערכות האקולוגיות, פארקים ואזורי נופש ופנאי.

על פי החוק, נקבע כי אחוז אחד (1%) מכלל הכנסות רמ"י, בכל שנה, יוקצה למימון מיזמים לשיקום שטחים פתוחים, נחלים ובתי גידול לחים, לטיפול במינים פולשים, להסרת מפגעי פסולת, לתכנון ולפיתוח בר-קיימא, לפיתוח פארקים גדולים ואזורי נופש מטרופוליניים שישמשו את הציבור כריאות ירוקות וכאתרי נופש, וכן למימון מחקרים אקדמיים וסקרים המקדמים את מטרות הקרן. דוגמאות למיזמים מתוארות [בטבלה 1](#).

טבלה 1. מיזמים מייצגים במימון הקרן לשמירה על שטחים פתוחים

שם המיזם	תיאור כללי	גופים מבצעים	סכום (₪) התקצוב
שיקום נזקי השריפה בכרמל	תקציב שנתי של הקרן יועד לפעולות השיקום האקולוגי של נזקי השריפה בכרמל (כ-25,000 דונם של חורש טבעי ושל יער נטוע), להקמת אזורי חיץ ולמחקרים בתחום.	רשות הטבע והגנים, קק"ל, המשרד להגנת הסביבה	54.7 מיליון
שיקום מורד הירדן	מורד הירדן, שהוא חלק מהשבר הסורי-אפריקאי, המקשר בין צפון-מערב אסיה ומזרח אירופה לאפריקה, ומשמש מסדרון אקולוגי חשוב מאוד לקיום מגוון המינים האזורי והעולמי, משוקם מבחינה נופית ואקולוגית ומוגש לציבור במערך שבילי טיולי.	רשות ניקוח ונחלים כנרת, רשות הטבע והגנים, המשרד להגנת הסביבה	11.7 מיליון
שיקום ופיתוח בפארק אריאל שרון	מטרד סביבתי הפך למשאב לטובת שמירת הסביבה ולרווחת הציבור. המיזם כולל: איטום ראש החר למניעת נידוף וחזירת נגר עילי, הקמת סוללת תמיכה היקפית למניעת התמוטטות המדרון, פיתוח אגם צפרות, שחזור חוות שלם לפי התוכנית ההיסטורית שלה ופתיחתה למבקרים, שיקום נופי ואקולוגי של נחל שפירים, הסטה ושיקום של נחל איילון, פיתוח שטח מקלט למרחי בר ועוד.	חברת פארק אריאל שרון בע"מ, המשרד להגנת הסביבה	39 מיליון
פארק ירוחם - עיר בלב הפארק	תכנון והקמה של טיילת סביב אגם ירוחם שתכלול שיקום גדות האגם, שבילי הליכה, שבילי אופניים ופינות מנוחה ופיקניק.	מועצה מקומית ירוחם, המשרד להגנת הסביבה	8.4 מיליון
שיקום נחל ציפורי (מטחנת הנזירים עד ראס עליו)	החזרו מיני צמחים אופייניים לאזור, שוקמו בתי גידול, נסללו טיילת ומסלולי רכיבה.	רשות ניקוח ונחלים קישון	5.3 מיליון
מיזם הצפה 400 דונם בשמורת החולה	טיפול במינים פולשים והפיכת החלקה לנחל מים רדוד המקיים סביבה מערכת אקולוגית ענפה - שוקמו בתי גידול לחים בפניה הצפון-מערבית של שמורת החולה כדי לשמר אוכלוסיות של חסרי חוליות ועופות דוגרי קרקע, הכשרת שבילי אופניים ושבילי הליכה למבקרים.	רשות הטבע והגנים	2 מיליון
פארק הציפורים בריכות עין החורש	שיקום בריכות הדגים הנוטשות ופיתוח פארק ציפורים כחלק ממיזם שיקום נחל אלכסנדר, תוך שימור והעשרת בתי הגידול בבריכות עין החורש. נפתלי הנחל שוקמו, והוקמו שבילי הליכה ומצפורים.	רשות ניקוח ונחלים שרון	4 מיליון

טבלה 1 מיזמים מייצגים במימון הקרן לשמירה על שטחים פתוחים

הקרן לשמירה על שטחים פתוחים היא כלי כלכלי ייחודי בעולם למימון מיזמים סביבתיים. כספי הקרן מאפשרים קידום וביצוע של מיזמים רבים. כמו כן, ניכר כי התקציבים המוקצים למיזמים השונים מטעם הקרן מאפשרים גיוס מקורות תקציב נוספים והרחבת ההשקעה בשמירה ובטיפוח של השטחים הפתוחים. חשיבות פעילות הקרן מתחדדת ומתעצמת לנוכח 'התוכנית האסטרטגית לדיור לשנים 2017-2040' שאושרה בממשלה בפברואר 2017. בתוכנית נקבעו יעדי פעילות למערכת התכנון, שיאפשרו את בנייתן של 1.5 מיליון יחידות דיור הנדרשות עד לשנת 2040, וכן יעד תכנון בסך 2.6 מיליון יחידות בהתאם לצורכי הדיור העתידיים.

מדי שנה מוקצים כ-80 מיליון ש"ח במסגרת קול קורא ארצי למיזמים הנבחרים בקפידה על פי קריטריונים שקופים. הגופים שרשאים להגיש בקשות הם משרדי ממשלה, רשויות סטטוטוריות, גופים מוניציפליים, חברות ממשלתיות, מוסדות אקדמיים וגופים נוספים כמפורט בהחלטות הנהלת הקרן. יו"ר הקרן הוא מנכ"ל רמ"י, מר עדיאל שמרון, וחברים בה נציגי המשרד להגנת הסביבה, משרד השיכון, משרד האוצר, רמ"י, מנהל התכנון, השלטון המקומי, רשות הטבע והגנים ונציגי הגופים הציבוריים.

ב-2018, במלאת חמש שנות פעילות, הקצתה הקרן 45 מיליון ש"ח למיזם הלאומי - שביל ישראל לאופניים. שביל ישראל לאופניים חרט על דגלו להיות שביל אופניים בר-קיימא, ולשם כך נעשתה עבודה מקיפה בנושא יחסי הגומלין בין הרכיבה לסביבה. הסדרת השביל מכוננת את הרוכבים לתוואי מוגדר, שנקבע בשיתוף אקולוגים וגורמי מקצוע. השביל עובר בתאי שטח המתאימים לרכיבה, וכך מספק הגנה מפגיעה בסביבה שהוא עובר בה. המיזם, שמקבץ ומאחד את השטחים הפתוחים במדינה לרצף אחד מצפון לדרום, יביא בין היתר לחיזוק התיירות והכלכלה המקומית בפריפריה, לביסוס תיירות בת-קיימא ולחינוך לאהבת הארץ ולידיעת הארץ. אורך השביל כ-1,200 ק"מ, מהר החרמון ועד אילת. חלקו הדרומי, בין מצפה רמון לאילת, בוצע זה מכבר על-ידי רשות הטבע והגנים הלאומיים, וכן הושג תקציב למקטע שבין ערד למצפה רמון, שנמצא בשלבי תכנון מתקדמים. התקציב מהקרן יאפשר את השלמת רצף השביל מצפון לדרום.

פעולה של הקרן הוא נדבך חשוב וייחודי בין רמ"י לשאר הרשויות - ובכלל זה רשויות מקומיות, משרדי ממשלה, רשויות סטטוטוריות ועוד. שיתוף פעולה זה, יחד עם השקעתה הרבה של רמ"י בפעילות הקרן, הוא אמירה חשובה ביחס לעתיד ולפיתוח של השטחים הללו, כשטחים המאזנים בין צורכי האוכלוסייה ההולכים וגדלים למגורים ולתעסוקה מחד גיסא, ובין הצורך בשטחים טבעיים לרווחת הציבור מאידך גיסא. נוסף על כך, פעילויות ברכות אלה של הקרן לשמירה על שטחים פתוחים תואמות ומקדמות את מדינת ישראל לביצוע יעדי האמנה לשמירה על המגוון הביולוגי שהיא חתומה עליה (לקריאה נוספת בגיליון זה).